

«MANNEN SOM IKKE HADDE SKJORTE PÅ»

BJØNNHAUGEN 7/3-1944

skrevet av Edvard Noer Bjørge

Utålmodighet og handling

I 1943 tiltar behovet for å «gjøre noe» innenfor hjemmefrontkretser. Det er imidlertid ikke bare så enkelt som «å gjøre noe» på egen hånd. I det nettverket som Hjemmestyrkene har organisert er det et stort behov for å tilføre de forskjellige Hjemmestyrke(HS)-gruppene våpen, og ikke minst kompetanse på å drive hemmelig motstandsarbeid. Slik er det også i Gjøvikområdet. Kommunistene har sitt nettverk av grupper på lik linje med HS som er en god del mer aktive enn hva HS sine er. Det går til og med så langt at noen truer med å gå over til kommunistgruppene. De alliertes prioriteringer er klare. De vil bygge opp motstandsgrupper på kontinentet først. Det er på dette tidspunkt bestemt at invasjonen vil finne sted i Frankrike og det er derfor av høyeste prioritet å få bygget ut motstandsbevegelsene der. Slikt går selvsagt ut over motivasjonen for de enkelte medlemmer her i landet.

Sentralledelsen (SL) i Milorg er helt klar over dette, og ser for seg at tiden nå er kommet til handling om ikke organisasjonen skal rakne. Det er flere såkalte aksjonsgrupper fra kompani Linge som opererer i Norge på denne tida og det gjelder å utnytte disse.

Kompani Linge gjennomfører aksjoner over det ganske land. Dette er grupper på 1- 5 mann som er betegnet som ekspedisjoner med et kodeord for sine aksjoner og oppdrag. En av disse er ekspedisjonen «Company». En aksjon som «Company» har gjennomført er sprengningsaksjonen mot Arendal Smelteverk som ligger i Eydehavn 10 km nordøst for Arendal by. Aksjonen har blitt gjennomført av Linge folkene Johan Edvard Tallaksen, Birger Rasmussen og Armand Trønnes.

Etter at aksjonen i Arendal er ferdig blir guttene organisert i en ny ekspedisjon «Goldfinch». «Goldfinch» får i oppdrag å motta flydropp, samt drive instruksjon i militære fag samt drive spesialoppdrag.

Operasjonsområde var stort og strakk seg fra Gjøvik i nord til Kragerø i sør, begrenset av Oslofjorden i øst og Notodden i Vest.

Goldfinch etablerer seg i Vestoppland

I desember 1943 blir Armand Trønnes, med dekknavnet «Ragnar», beordret til D-14.3 hvor Melvin Alm på Kolbu skulle være hans kontakt. Alm er på dette tidspunktet sjef for Kolbu-gruppa, 14.32-4. Trønnes er en kort tur i Gjøvik-området før jul i 1943 for å forberede kursvirksomhet som er planlagt samt å rekognosere dropp-plasser. Ved denne anledning kjører Tallaksen Trønnes i bil fra Oslo og til Alm på Kolbu. De holder et møte på Hunn Skole på Gjøvik. Her blir kursvirksomheten lagt opp og de blir enige om å bruke hytta til Alm på Vindflomyrene på Kolbuåsen som kurssted. Trønnes returnerer etter møtet til Oslo, hvor han tilbringer jula før kursvirksomheten startet opp i begynnelsen av januar 1944.

Trønnes kommer tilbake rett over nyttår og bringer med seg en koffert full av instruksjonsvåpen. Denne består av 1 Brengun, 1 Tommygun, 1 Stengun, 1 Luger, 1 Colt 45, samt en del håndgranater og sprengningsmateriell. Det holdes 4 kurs á en uke med 8 mann på hvert kurs. Nå føler folk at det begynner å ligne noe. Praktisk talt alle lederne for de forskjellige gruppene i Gjøvikområde deltar på ett av disse kursene.

Trønnes kursaktiviteter og handlekraft imponerer kursdeltagerne, fyller dem med optimisme og pågangsmot.

Under kursene skinner det igjennom at Trønnes synes det skjer alt for lite i Gjøvik /Toten-område, og at det nå er på tide med en mer aktiv linje i motstandsarbeidet. Det bygger seg opp en klar misstemning mot den sittende lokale Milorg ledelse.

To av disse som kommer til å stå Trønnes særlig nær. Ragnvald Nielsen, som var Sambandssjefens stedfortreder i HS distriktet og Willy Lund, som både var sjef for gruppe 14.32-7 på Gjøvik og områdesjef Øygards stedfortreder. Nilsen, som var kampvillig og uredd hadde lenge hevdet at det ble gjort for lite.

Etter at ca 30 av de ledende Milorg-karene i område har vært på kurs, synes Trønnes at man trenger et dropp for å få ytterligere fart på sakene. Da han besøkte Gjøvik-område før jul i 43, hadde han sammen med lokalkjente personer valgt ut to dropp-plasser og de overleverte kartreferanser til Sentralledelsen i Hjemmestyrkene (SL) i Oslo. Den ene dropp-plassen er ved Kulltjern, som ligger mellom Snertingdal og Vardal, den andre ved Flårud Seter, ikke

langt fra hytta på Vindflomyrene i Kolbu. Droppet får kodenavnet «Goldfinch 5» hos de allierte i England.

Forberedelser på Kultjern

Litt ut i februar 1944 får Trønnes beskjed fra SL at dropp-plassen ved Kultjern er valgt med særmelding "Mannen som ikke hadde skjorte på". Særmeldingene ble sendt over BBCs utenrikssendinger. Trønnes tar med seg Nielsen og Lund, de tre skal forberede dropp-plassen ved Kultjern ved hytta på Bjønnhaugen. Hytta låner de av Even Oudenstad på Nøss, som også er sjef for ei lita HS gruppa i Snertingdal 14.32-10.

De går straks i gang med å forberede seg på å ta imot droppet. Dropp plassen ligger ca 2, 5 km vest for hytta. Det må forberedes utsettelse av lysmarkeringer slik at flyverne kan droppe lasten på rett sted. Videre må det rekognoseres gjemmesteder for utstyret som kommer. Sist men ikke minst må de rekognosere rømningsvei ut fra slipplassen. Etter særmeldingen å dømme skal slippet foregå natt til onsdag 8.mars. Til den natta skal de få forsterkninger. Melvin Alm og Kjell Nilsen kjører fra Kolbu denne dagen. De er tiltenkt oppgaven med å være med å få transportert utsyr bort fra dropp plassen, dessuten har de med seg kodelampen som de skal sende det avtalte morsetegnet opp til flyet. I det de kommer fram til Haug i Vardal vrimler det av tyskere ved ethvert veikryss. Det er tydelig at tyskerne har noe på gang. Gutta fortsetter noen minutter mot Snertingdal til bilen siger ned på den ene sida. Det viser seg at et fjørblad på bilen har gått i stykker. Utfra dette og det faktum at det er så mye tyskere i område finner de ut at det er best å gjøre venreis.

Tyske mistanker og planlegging av aksjon

Tidlig i mars begynner det imidlertid å komme tyske fly innover mot område de er i. Tyske Fiesler Storch, et lite enmotors rekognoseringsfly, tar seg noen korte rundturer over skogsområde. De tenker ikke så veldig mye over det og tar ikke flyet som noe faresignal der og da. Hytta på Bjønnhaugen har lemmer foran vinduene unntatt på ett vindu mot øst, et vindu mot sør og et som vender vestover. Lyset fra parafinlampene kan nok observeres fra flyet, men de dekker ikke til noen av de vinduene som ikke har lemmer. Det gjelder jo også å ha en viss visuell kontroll med nærområdet.

I begynnelsen av mars tilkalles Johan Juel Sæther, Lensmann i Vardal, av Politimester Lorange. Han får ordre om, sammen med Politimesterens sønn Carsten Lorange og sin Fullmektig Thorvald Johannessen å møte hos den tyske kommandanten på Raufoss. Hos kommandanten blir de informert om at det var observert lys et sted mellom Brun setra i Syd og Ringsjøen i Nord. Den tyske kommandanten opplyser også om at tyskerne skal aksjonere og Lorange og Juel Sæther får ordre om å bli med på tyskernes patruljer som tolk og kjentmenn. Både Sæther og Lorange er bevæpnet med pistol.

Lensmann Sæther, opprinnelig fra Reinsvoll i Vestre Toten er en særdeles nidkjær statstjenestemann. Sæther er med på flere aksjoner med tysk sikkerhetspoliti og fikk etter hvert et renommé blant hjemmefrontens folk som en farlig mann. Han ble medlem av Nasjonal Samling (NS) i 1934. Ved valget samme år blir han valgt inn i kommunestyret i Gjøvik som en av NS 4 representanter. Sæther hadde gått underoffisersskolen. Han har jobbet som kontorist ved Vestoppland Politikammer siden november 1919 og ble siden kontorfullmektig ved kammeret. Han hadde etter nazifiseringen vært Lensmann i Vardal siden desember i 1941. Sæther er gift og har en sønn på 13 år.

På kvelden mandag 6. mars drar tyskerne av sted. Det opprettes et ledelseelement på Elvedalen Meieri. Hit kommer en rekke tyskere og nordmenn som ikke akkurat er kjent for å vente med å bruke vold i tjenesten. Blant dem var SS-Sturmscharführer August Stuckmann, Arne Braa Saatvedt og Per Oppegaard. Det opprettes også kontrollposter ved veikryss langs innfartsveiene mellom Vardal og Snertingdal slik at det ikke skal være mulig å komme seg ut med bil fra området. I det hele tatt er det ganske mange tyskere med norske medhjelpere i sving i disse to dagene.

Tirsdag 7.mars er brukeren på Nordre Austdal, Harald Austdal, borte en tur, men kommer hjem ved middagstider. I det fine været ser han på lang avstand at det er uvanlig mye mennesker på gårdstunet. Han oppdager til sin store forbauselse at det er tyskere som har okkupert plassen. Lensmann Sæther er med blant disse og lensmannen praier Austdal. Lensmannen spør etter en rekke småbruk og sætrer mot Vardalsåsen. Blant annet spør Sæther om Bjønnhaugen. Austdal føler at han ikke har så mye annet å gjøre enn å forklare om hvor de enkelte steder ligger, ellers vil dette vekke mistanke. Lensmannen går gjennom

de forskjellige hus og mindre steder mot åsen på kartet, men Austdal opplever ikke at de er spesielt interessert i Bjønnhaugen.

Tyskerne drar deretter ut med to patruljer for å saumfare hus og hytter i området. Patruljene består for det meste av vanlige Wehrmacht soldater som ikke er spesielt godt utdannet i denne formen for tjeneste, men som innehar gode nok ferdigheter på ski. Sæther er kjentmann og tolk for den ene patruljen mens Carsten Lorange er kjentmann for den andre. Begge patruljene teller, totalt 7 mann. Personell fra Feldtgendarmeriet og et par stykker blir igjen på Austdal, de er for dårlige på ski og må derfor oppøve seg bedre ferdigheter før de slippes til skogs. Blant dem er kriminalassistenten Erich Fronzke. Fronzke tjenestegjør ved Sikkerhetspolitiet på Lillehammer under den kjente og forhatte SS-Untersturmführer Max Krüger, lederen for Sicherheitsdienst (SD) Ausdienstelle Lillehammer og blant annet August Stuckmanns sjef.

Take-off fra Alconbury

Ved flyplassen Alconbury i Cambridgeshire i England hersker det stor aktivitet. Flyplassen er hjemmebasen for den amerikanske 801 Bombardement Group som har fått oppdraget å bringe de 12 containerne og den ene pakken over til Bjønnhaugen. Dette er en spesialavdeling som nylig har blitt utdannet for å droppe agenter og forsyninger over det okkuperte Europa under kodenavnet «Operation Carpetbagger». Flyet, en B-24 Liberator er et stort firemotors beist, som har evne til å ta en last på over 3,5 tonn. Alle disse oppdragene finner sted på natten, derfor er alle flyene i skvadronen sortmalt. 801 Bombardement Group har 2 skvadroner, 36. og 406. bombeskvadron. Denne kvelden er det fenrik Marvin Fenster fra 36. Bombardement Squadron som har oppdraget med å bringe hjemmefrontens dyrbare last trygt på plass.

Mannskapet består foruten av Fenster av, Co Pilot Fenrik Pratt, Navigatør Fenrik Davies og Byrne, Bombardier (Bombesikter) Fenrik Yancey, Radiooperatør og skytter Ringlesbach, Maskinist Thomas, Skytter Grey, og på bakken har Dispatcher Hall tatt hånd om alt papirarbeidet, Alt er klar, mannskapet på åtte har fått sin innbrief og rusler mot jeepene som skal føre dem til flyet ute ved rullebanen. Da er klokka ca 1830. Nøyaktig 1936 tar

Liberatoren av fra Alconbury og dreier nordøstover til første sjekkpunkt Skegenes ved kysten. De har ca 4 timer og 20 minutters flytid foran seg før til de er over droppsonen ved Kultjern/Bjønnehaugen.

Dramatikk på Bjønnehaugen

På Gården Brekken, ca 3 km øst for Bjønnehaugen, bor familien Øygard. Familien hadde kjøpt bruket Brekken i 1924, familien kom egentlig fra Bøverdalen. Det er derfor en ganske annen dialekt de fører enn bygdefolket flest i Vardal/Snertingdal. Øygard er ingen hvem som helst i motstandssammenheng. Frantz Øygard, er utdannet underoffiser og tjenestegjorde i 1940 som sersjant i kompaniet til Kaptein Karl Arthur Kohmann. Kompaniet fikk hard medfart i slaget ved Bråstad bru og i Gausdal i 1940 og Frantz var midt oppi det hele. Frantz gikk tidlig inn i motstandsbevegelsen og er nå gruppesjef i HS gruppe 14.32-12. Sønnen Ivar er 17 år og er delvis informert om hva faren er involvert i. Ivar har vært og besøkt gjengen på Bjønnehaugen flere ganger og har etter hvert blitt kjent med dem. Det banker plutselig på døra Det er sendebud fra Even Oudenstad på Nøss, ca 2 km nordvest for Brekken, som melder om økt tysk aktivitet i område. Even Oudenstad er som før nevnt Gruppesjef i HS gruppa i Snertingdal og det er derfor ikke noen tvil om at sendebudet fra Nøss er riktig. Frantz skjønner at her må gjengen på Bjønnehaugen varsles omgående! Spørsmålet er bare hvorledes? Det var ikke lange tiden å områ seg på.

Løsningen ble å sende sønnen Ivar. Han er kjapp til beins og på ski er han ingen sinke, dessuten har han godt kjennskap til området.

Ivar Øygard tar på seg skiene og setter i veg. Den ca. 3 km lange turen oppover i lia tar sin tid til han kommer inn på selve åsen.

I hytta på Bjønnehaugen er det fred og ro. De har alle tre vært inne på plassen ved Kultjern og klargjort denne for nattens slipp. De har derfor mistet BBC sendingene kl. 15.00. De har ingen vakt ute, de er kun tre mann. Å ha en mann på vakt i tillegg til alt det andre de skal gjøre vil ta for mye ressurser. De har valgt å stole på den lokale motstandsbevegelsens varsling. Inne i hytta har de så vidt blitt ferdige med middagen og venter nå spent på BBC meldingen kl. 19.00. De vet at om særmeldingen blir gjentatt kommer slippet som avtalt denne natten. Været er bra. Himmelen var klar og månen var avtagende og men nesten helt

full. Det er helt perfekte forhold for å motta slipp. Det hersker derfor en viss spenning blant de tre.

Klokken er blitt inntil ca. kl. 18.00, de har fått stilt sulten med et varmt måltid og det hersker ro i stua. Trønnes sitter litt urolig, han finner ikke helt roen. Han tar på seg støvlene for å gå på do. Han går fram mot døra som brått blir revet opp rett foran han. Det er tyske soldater. De får ordre om å sette seg ned inntil tyskerne får tatt av seg skiene. Trønnes teller kjapt 7-8 tyskere i dørgluggen pluss lensmannen. Hytta ble straks omringet og det er for seint å rømme slik situasjonen er nå. Trønnes greier imidlertid å si til de to andre guttene at de må få tak i pistolen som ligger på peishylla ute på kjøkkenet. Han klarer så vidt å få sagt at de må prøve å skyte seg, men ikke før han finner at tiden er inne. Klarer de å ta seg av de som kommer inn mener han at det er en fair sjanse å kunne skyte seg ut ved hjelp av tyskernes våpen. Tyskerne kommer snart inn i peisestua, en 4-5 tyskere sammen med Lensmann Sæther. En tysker stiller seg opp på kjøkkenet mens de andre pluss Sæther kommer inn i peisestua. Alle tre blir plassert rundt bordet og må legge hendene på bordet. Trønnes ble sittende på en stol med ryggen til den sørvendte veggen, Nilsen sitter helt inntil den østvendte veggen, mens Lund sitter med mot den nordvendte veggen altså tettest ved døra mot kjøkkenet. Lensmann Sæther står like ved Lund, han ber alle tre vise legitimasjonskort. Willy Lund gir fra seg sitt og blir straks gjenkjent av Sæther. Ragnvald Nilsen sier at han ikke har noe kort med seg, men oppgir sitt rette navn. Trønnes er utstyrt med falske identifikasjonspapirer i form av et Grenseboerbevis som sier han bor på Elverum. Han oppgir at han heter Johansen. Sæther blir interessert i dette og spør hvorfor han er her? Trønnes svarer at han er her på ferie. Sæther kommer så med en hånlig bemerkning om at dette var jo en merkelig tid å ha ferie på! Sæther lurte så på hvordan de hadde kommet seg inn i hytta. De svarer at de har brutt seg inn i hytta, som samsvarer med det de tidligere har avtalt med eieren.

Ivar Øygard er nå kommet fram til Bjønnaugen, han ser at det er folk utenfor, men ser ikke med en gang at det er tyskere. Da han kommer gjenkjenner han de tyske uniformene men tenker som så at han ikke kan rømme fra stedet i og med at han er observert. Det vil vekke mistanke. Tyskeren som står utenfor er bevæpnet med en maskinpistol og tar han med inn i hytta. Der inne sitter de tre hjemmefrontkarene med hver sin vakt med pekende våpen mot

seg. Ved døra inntil stua sitter det også en tysker med maskinpistol. En tysk befalingsmann forhører de tre med lensmann Sæther som tolk. Da Ivar har kommet inn i stuen blir han ransaket av lensmannen og deretter satt under forhør. Lensmannen oversetter for tyskerne etter hvert som han avhøret skrider fram. Sæther sier i en meget brysk tone at Øygard må tilstå at han visste om disse tre karene. Ivar tenker raskt og sier at han var på veg til sin onkel, Jørgen Heggerusten i Vibergsroa for å hente et par tøfler og er bare tilfeldigvis kommet forbi Bjønnhaugen. Lykkeligvis har Ivar en rekvisisjon på et par tøfler i lomma på jakka si. Han legger til at han aldri har sett disse karene før. Sæther sier at han ikke klarer å innbille han, at han ikke er kjent på vegen i og med at han ikke bor så langt unna. Tyskerne lar Ivar være i fred foreløpig.

Imens har tyskerne begynt å ransake hytta og på hemsene finner en tysker en «Sweetheart» radiomottager. Tyskeren som fant den går bort til sjefen og viser den fram. Den tyske sjefen gir ordre om å vise hvordan radioen settes sammen, noe alle sammen bestemt ikke aner noe om. Tyskerne setter i en latter, svaret var tydeligvis ikke helt overbevisende. Trønnes sitter tilbaketrukket og blikket på stolen mens han tenker at det nå bare er et tidsspørsmål før en tyskerne iverksetter kroppsvisitering og dermed avdekker våpnene de har på seg. Nilsen har sin pistol i lommen, mens de to andre har pistolen sin innenfor bukselinningen.

Trønnes får gitt et nikk med hodet som tilsier at nå skjer det. Han reiser seg langsomt opp uten at tyskerne legger merke til dette, de er for øyeblikket mer interessert i radiomottageren. Trønnes river så fram pistolen i det han roper «Hei!». Alle ser opp med en gang og Trønnes forventer at tyskerne strekker armene i været. Tyskeren som sitter nærmest kjøkkendøra har pistolen liggende foran seg på bordet og forsøker å få tak i den. Tyskeren får straks et skudd i seg. Tyskeren som sitter ved peisen prøver også å få fram pistolen og Trønnes skyter også han. Lund prøver å få fram pistolen og skal til å skyte tyskeren på kjøkkenet, men Lensmann Sæther kaster seg over Lund og hindrer han i å skyte. De faller begge ned på gulvet i tumultene, men Lund klarer å komme seg opp først. Idet Sæther reiser seg opp tar han hånden ned i lommen, noe som gir Trønnes en sikker formening om at han tar etter et våpen. Trønnes skyter mot lensmannen. Kula går gjennom begge lungene og Sæther faller ned, men klarer å kravle seg ut av rommet. Trønnes sitt våpen er nå tomt. Idet Lund skal til å skyte blir han truffet av 8-10 skudd av tyskeren på

kjøkkenet. Nielsen blir også rammet og faller død om over Ivar Øygard som har kastet seg ned på gulvet og krabbet under bordet. Øygard blir fort klar over at Nielsen er død. Tyskerne trekker seg fort ut på kjøkkenet mens Trønnes løper opp stigen til hemsens. Da kommer det en tysker inn i peisestua igjen og retter geværet sitt mot Ivar som nå har reist seg opp. Resolutt stuper Ivar ned på gulvet. Det smeller, men kula går like over Ivars hode. Trønnes er ennå ikke ferdig med ladningen og tar en skinnfell som ligger på hemsens og kaster denne på tyskeren. Den tyske soldaten trekker seg raskt ut på kjøkkenet igjen. Ivar løper nå raskt opp stigen opp til hemsens hvor Trønnes sparker ut det lille vinduet. Han vil at Ivar skal hoppe først, men Ivar insisterer på at Trønnes må prøve først. Trønnes prøver å dra seg gjennom det lille vinduet, noe som ikke går med en gang. Med et ganske stort puff i baken fra Ivar klarer Trønnes å komme seg ut gjennom vinduet. Ivar hopper etter. Tyskerne er nå så opptatt av å holde utkikk mot peisestua at de ikke får med seg det som foregår på utsiden. Dette gjør det mulig for Trønnes å stjele med seg et par tyskerski som står ved veggen. Han legger seg på magen på skiene og aker nedover den bratte kanten rett sør for hytta. Han klarer å komme seg inn i skogen før den første tyskeren kommer ut.

Da tyskerne kommer ut av hytta retter de våpnene mot gutten og Ivar strekker hendene i været. Sæther har kommet seg litt og kommer ut like bak med en pistol i hånden. Ivar får med seg at det ryker av pistolen til lensmannen, selv om han ikke har fått med seg at lensmannen har løsnet skudd. Sæther får en ny pistol av en tysker. «Det er bra!», sier han for min er nesten gått tom.” Sæther ropte så at Nilsen var oppe på hemsens og tyskeren som står med geværet begynner å skyte mot hemsgluggen. Tyskeren løper inn igjen etter å ha skutt noen skudd mot hemsens. Ivar spør Sæther om det var noen på hemsens? Sæther repliserer at han tror Nilsen er der. Ivar avkrefter dette og sier at han så at det var en som hoppet ut fra vinduet og forsvant i den retningen. Ivar peker rett nordover, altså i motsatt vei av der Trønnes forsvant. Sæther går sammen med tyskerne inn i hytta for å finne ut om dette er tilfelle og finner ut at det mangler en. Tyskerne banner og bruker seg fælt på grunn av dette. Ivar blir bedt om å komme seg inn igjen og være med å forbinde en av tyskerne. Idet Ivar kommer inn i kjøkkenet merker han seg at det har blitt stille fra Lund som har ligget inne ved det Østvendte glasset og øyensynlig har hatt store smerter siden han ble truffet av den første bygen av skudd. En eller annen har vært inne og satt ei kule til i Willy Lund, som til da hadde vært hardt skadet og har ligget og ynket seg. Nå er det blitt helt stille fra peisestua.

Flukten

Armand Trønnes har så vidt klart å stikke seg unna i skogkanten. Han kikker bakover for å se om det er noen tyskere etter han. Idet han ser opp mot Bjønnhaugen så ser han kun Ivar sammen med lensmannen og noen tyskere. Ungguttene står og peker nordover i motsatt retning av der Trønnes har gått.

Trønnes har nå fått ladet pistolen sin og har ikke annet i tankene enn å komme seg unna så fort han kan. Han har ikke kompass og er særs dårlig lokalkjent. Han har dårlig med klær dessuten har han problemer med skibindingene som ikke passer. Trønnes velger å kaste fra seg skiene og i stedet vabbe i den tunge snøen. Det skal vise seg å bli et svært strabasiøst valg. Trønnes er helt sikker på at tyskerne vil dukke opp når som helst. Han klargjør selvmordspillen. Lysten på å bli tatt til fange av Gestapo er ikke stor. Tyskerne dukker aldri opp. Overlevelsesinstinktet seirer og Trønnes kaster pillen ifra seg. Han kommer til veikrysset mellom Gravåsvegen og Skybergsvegen hvor han ser det står tyske biler samt noen soldater. I det klare måneskinnet tør han ikke ta noen sjanser så han trekker seg tilbake og inn i skogkanten og legger kursen lenger vestover parallelt med Skybergsvegen til han føler han kan endre kursen mer sørover igjen. Han svinger ned mot Lønnberg og Perstugua, kommer ut av skogen rett bak skålen på Perstugua, før han følger veien nedover mot Skybergsvegen. På veien blir han overrasket av noen gutter som aker på kjelke i det fine været. En av disse er Magnar Marthinsen. Magnar legger straks merke til mannen som kommer gående nedover veien. Han har ingen ytterjakke og oppfører seg litt unormalt. Når han passerer guttene holder han hånden for ansiktet slik at de ikke kan se hvem det er. De stusser litt, men fortsetter akingen, de vet jo ingenting om den dramatikken som har skjedd bare kort tid før 2,5 km unna.

Det er helt avgjørende for Trønnes å komme seg kjapt unna tyskerne. Trønnes vet ikke hva tyskerne kan få ut av avhørene, av Ivar Øygard. Han vet ikke om kameratene hans er døde. Han vet fra opplæringen i England at tyskerne er gode til å få opplysninger fra folk. Uvissheten er stor og det er avgjørende at Hjemmefronten får melding om det som har skjedd så raskt det lar seg gjøre.

Turen videre over åsen blir lang, det er dyp tung snø hele veien. Ved 2400 tida hører Trønnes flydur. Et stort 4 motors fly passerer over han i forholdsvis lav høyde i retning Skyberg og Kultjern. Det er flyet som skal bringe den dyrebare lasten til Milorg karene ved Gjøvik. Flyet gjør noen runder over slipplassen uten å finne noen lyssignaler før piloten endrer kurs og drar tilbake til England, da er klokka 00:43. Trønnes kommer etter hvert over til Breiskallen og videre til Raufoss. På Raufoss er det uvanlig mye tyskeraktivitet på denne tida av døgnet så han er nødt til å gå over den åpne elva for å ta seg sikkert videre. Han stjeler en spark, men fingrene hans er så frosne at han ikke klarer å feste grep rundt sparken. Han slenger den bare til side og fortsetter. Fra Raufoss går flukten videre til Reinsvoll og han klarer å navigere seg til Narum og videre til Kolbu hvor han ankommer Alm ved 05:30 tiden på morgenkvisten. Han er veldig sliten, har fått frostskafer på hendene og må behandles av lege.

Meldingen om den fatale hendelsen sprer seg raskt innad i Hjemmefront nettverket. Melvin Alm drar straks til Gjøvik for å få varslet familiene til de to guttene, men der har tyskerne allerede vært. Flere familiemedlemmer er arrestert. Dette er dårlig nytt for Hjemmefronten som nå kan være truet av en total opprulling. Trønnes selv får ordre om å ligge i ro og ikke foreta seg noe. Han blir sendt til doktor Fossmo på Lena for å ta hånd om sine frostskafer og kommer seg relativt raskt. Han blir værende på Toten et par tre dager før han på sykkel tar seg tilbake til hovedstaden for å gå i dekning.

Fensters Liberator oppholder seg over dropp plassen til de er sikre på at de ikke har oversett noen ting. Det er jo for galt å dra hjem uten å ha løst oppdraget! Etter å ha sjekket posisjonen flere ganger og sirklet over område innser de at de må returnere. Intet lyssignal fra bakken er oppdaget til tross for fint klart vær og at samtlige av mannskapene sitter og stirrer ut gjennom vinduene. Faren for tyske nattjagere er også tilstede. Fensters får en ny rute hjemover. De blir beordret til å lande på flybasen ved Bury St. Edmunds i Suffolk, litt Øst for deres base på Alconbury som er overanstrengt etter stor aktivitet denne natten. Det er flere enn motstandsbevegelsen i Norge som får forsyninger denne natta. Etter en perfekt landing og en god natts søvn flyr de dagen etter den lille turen til vestover mot Alconbury hvor Fenrik Fenster blir debriefet umiddelbart etter landing. Han oppgir for skvadronens etterretningsoffiser at de er sikre på at de har vært på riktig sted men noe lys er ikke blitt

oppfanget fra bakken. Fenster oppgir også at de oppdaget usedvanlig mye biltrafikk i en omkrets av 25 miles/45 km rundt dropp-plassen. Fensters rapport er helt korrekt!

Bjønnehaugen, etter hendelsen 7. mars

På Bjønnehaugen går turen tilbake sent. Alle er preget av hendelsen. Tyskerne vil gjerne ha med Ivar i sitt følge, men lensmann Sæther vil selv ha kontroll på Ivar. Lensmannen sliter med skadene han har fått. Førstehjelpen gjør det mulig for han å ta seg selv tilbake på ski, men det røyner på. Tyskerne krever imidlertid at Ivar skal være med å dra kjelken med den skadede tyskeren som det haster med å få fram til bygda. Det blir til at Ivar må være med å dra den skadde tyskeren ned til Kalbakken. Derfra drar en tysker til Nøss for å låne en hest, som tar den siste biten fram til bygda. Han blir hentet med ambulanse, men dør før han når sykehuset på Lillehammer.

De tyske mannskapene kommer tilbake igjen til Austdal utpå kvelden. Det er klart for alle at det har skjedd noen dramatisk. Det kommer sårede tyskere og selv lensmann ser preget ut. Sæther hadde gått ca 3 km på ski med et skudd gjennom begge lungene. Han var meget medtatt og nervøs. Lensmannen ringer straks til Politikammeret på Gjøvik og melder ifra. Harald Austdal får med seg at Sæther melder om 3 kommunister på Bjønnehaugen og at den ene av dem var sønnen til Olai Nilsen på Gjøvik. Sæther ringer så sin kone og en lege som begge kommer kort tid etter. Sæther blir kort tid etter kjørt bort fra Nordre Austdal. Resten av patruljen var innom for å hente sine gjensatte pakninger for så og forsvinne.

Elvedalen, kvelden 7.mars

I Elvedalen hadde som sagt Sicherheitsdienst (SD) Ausdiensstelle Lillehammer etablert et avhørssenter. Det er viktig å få tak i vitnene så raskt som mulig. Selve kronvitne er selvsagt Ivar Øygard. Han er jo den som over noen annen kunne fortelle om begivenhetene. Tyskerne satset stort på at Ivar skulle kunne fortelle dem noe og han blir derfor sendt rett inn til August Stuckmann sammen med en norsk tolk. Det er seint på kvelden og alle begynner å kjenne påkjenningene. Dette utnytter Ivar til fulle. Han er redd, men vet også at det er viktig å vinne så mye tid som mulig. Da han skal begynne å forklare seg begynner han å forklare seg på sitt morsmål fra Bøverdalen. Dialekten er vanskelig især når Ivar attpåtil begynner å prate fort. Tolken kaster etter en tid inn håndkle. Det er på tid å sette inn forsterkninger.

Tyskerne er nødt til å bite i gresset. De vet at far til Ivar, Frantz bor rett i nabolaget slik at det blir sendt bud etter han. Utpå natten kommer det bud til Brekken om at Frantz må komme ned til meieriet for å bli avhørt av tyskerne.

Veien til meieriet blir lang i det han går slik og grubler. Han er sliten etter å ha kjørt ved hele dagen. Frantz aner ingenting om hvor mye sønnen har fortalt. Han må bare satse på at Ivar ikke har sagt noen ting. Skal han velge å gå hardt ut eller skal han prøve å spille en mer ydmyk rolle? Han vet også at han har mye å tape om tyskerne gjennomskuer spillet hans. Familien først og fremst, og dessuten er han jo gruppesjef for en HS gruppa i Vardal, og kan være kilden til en stor opprulling som kan koste liv. Han vet imidlertid at det eneste tyskerne har respekt for er folk med stor kjeft. Det erfarte han under kampene i 1940. Han bestemmer seg for å gå knallhardt ut og velger en tøff linje. Det får bære eller briste. Frantz ankommer meieriet i Elvedalen midt på natta. Han er tydelig sint og ber med en krass tone å få snakke med øverste sjef. Han får imidlertid snakke med en tolk som får ei «skyllebøtte» av ukvemsord over seg. Etter en liten stund blir han ført inn på kontoret i meieriet hvor Stuckmann sitter sammen med den samme tolken. Sønnen Ivar sitter også i rommet sammen med en vakt. Frantz starter igjen sin tøffe tone mot den så beryktede August Stuckmann. Stuckmann blir tatt helt på senga. Øygards spill er meget overbevisende. Dette har ikke tyskeren tydeligvis ikke ventet seg. Frantz lurer på om ikke den tyske krigsmakt har annet å gjøre enn å gå rundt i bygda å arrestere 17 åringer. Han får naturlig nok ikke noe godt svar på dette og blir sendt på dør og får beskjed om å holde seg der til det blir hans tur.

Tyskerne begynner igjen med avhøret av Ivar, men det samme gjentar seg som noen timer tidligere, Ivar snakker kav dialekt og han prater fort, men godt nok til at hans far får med seg hovedinnholdet i forklaringen hans. Den norske tolken gir ganske snart opp og skjønner med en gang at skal de få noe ut av han. Her må de ha kyndig språklig hjelp.

Tyskerne starter så med avhøret av Frantz. Frantz spiller igjen en rolle som uskyldig, men forbannet småbruker med store hørselsproblem, noe som kamuflerer hans hensikt. Han spiller rollen utrolig godt. Den erfarne tyske torturisten har vært gjennom svært mange

avhør og lot seg ikke lure a så altfor lett. Men «skuespilleren Frantz» har han helt undervurdert.’

Ivar håper at sønnen skal klare å høre noe av det som blir sagt. Han vet at det sannsynligvis er deres eneste sjanse at forklaringene deres stemmer rimelig godt. Han snakker veldig høyt og bestemt under hele avhøret. Frantz fastholder at han er en småbruker på Brekken som ikke har noe med hjemmefrontarbeid å gjøre, og at han sendte sin sønn over Bjønnhaugen for å hent et par tøfler. Rekvisisjonen lensmannen fant i jakka til Ivar var jo et godt indisium på at det kan være noe i dette. Ivar som venter ute i gangen går spent frem og tilbake og klarer på dette viset å manøvrere seg nærmere døra. Fra dette stedet hører han stort sett alt som blir sagt i naborommet.

For å gjøre et siste forsøk for å sjekke sannheten i avhørene kommer tyskerne på at faren jo skjønner sønnens dialekt og kan være med på å «oversette» denne slik at de i hvert fall får fram noe. Dette samtykker selvsagt Frantz i. Han får her en guds gave i fanget samtidig som det er en gedigen tabbe fra tyskernes side rent avhørsmessig. Det bryr ikke Frantz seg det døyt om. De kaller inn Ivar som fortsetter å snakke fort på sitt morsmål. Nå går avhøret framover og alle «språklige» problemer blir som dugg fra solen borte. Begge forklaringene passer godt overrenns og både nordmenn og tyskere er tilsynelatende fornøyd. Litt utpå natta slippes de fri fra meieriet. Det føles som om minst 100 kg er borte fra deres rygg, men de føler seg enda ikke helt trygge.

Bjønnhaugen 8. mars

Magnar Marthinsen, som kvelden før har møtt denne mystiske mannen får ikke helt fred på seg. På morgenen stikker han over til naboen Oskar Nilsbakken som er noen år eldre. Han forteller om det han så kvelden før og de blir enige om å undersøke saken nærmere. Hvor har denne mannen kommet fra? De tar på seg ski og begir seg til Perstugua der de ganske fort får øye på sporene som går bak skålen på stedet. Sporene går inn i skogen men de ser retningen og følger etter over den store myra og videre bortover i retning av Bjønnhaugen. I det de kommer nederst i bakken som fører opp mot Bjønnhaugen finner de et par ski. De følger skisporene videre oppover til hytta. da de er kommet opp på plassen på Bjønnhaugen ser de med en gang at det har vært folk der. Ski og staver ligger igjen utenfor og ved

nærmere øyensyn ser de at de det lille vinduet oppe på hemsen er sparket ut og dessuten at det er kulehull i noen av rutene. Det hele begynner å bli uhyggelig og de bestemmer seg for å dra derifra. Lite vet de at det fortsatt ligger 2 døde nordmenn og en tysker inne i hytta.

I Elvdalen i Snertingdal er det fortsatt mye liv dagen etter. Den tyske aksjonen er langt fra ferdig. Tyskerne er sikre på at den unnslepne fortsatt er å finne i skogen. Vaktposter og patruljer er fortsatt ute og leter. Det er imidlertid en ting som må gjøres og det er å få tømt hytta for døde mennesker samt å få ryddet bort det verste av blod og søl.

Det er tyskerne sitt ansvar. Det blir samme dagen sendt oppover en gjeng mer eller mindre frivillige som får ordre om å rydde opp. 4 karer fra bygda får den tunge oppgaven å ta de to nordmennene ned til bygda. De er blitt praiet av tyskerne ettersom de kom forbi meieriet og helt tilfeldig plukket ut. De 4 er Paul Drogseth, Helmer Brobakken, Gunnar Granheim og Harald Austdal. To gutter er i tillegg blitt praiet av tyskerne det er brødrene Hans og Arve Sveum. De klarer å be seg fri for oppdraget da de er på vei til sykehuset for å gi blod til sin bror som ligger der.

De fire snertingdølene har en tung jobb foran seg. Sammen med noen tyskere kommer de seg opp på Bjønnhaugen for å ta fatt på oppgaven. Det som møter dem inne i hytta er bokstavelig talt et blodbad. Likene ser ikke pene ut. Flere kulehull har gått igjennom kroppene og et har også gått inn i ansiktet til Willy Lund. Da de tar opp et av likene får den ene av de votten sin fylt med blod, det gjør ikke opplevelsen noe bedre. For guttene fra Snertingdal er dette et grusomt syn og en voldsom opplevelse som for alltid brenner seg fast i minnet.

Den lokale hjemmefrontledelsen blir varslet, tyske aksjoner

I kjølvannet av episoden på Bjønnhaugen skulle det bli mer dramatisk.. En kar fra sentralledelsen i Oslo, som transporterer morselampene som skal kommunisere med flyet i Snertingdal, blir på hjemveien tatt i en kontroll på Gjelleråsen. I bilen finner de våpen og mannen blir arrestert og kraftig torturert. Sjøføren sprekker under avhøret og han oppgir navnet på Melvin. Gestapo ringer umiddelbart til Stadtkommandant på Gjøvik for å enten

tyske militære eller politiet til å arrestere Alm, men ei sentralbord dame på Victoria Hotell, der Stadtkommandanten holder til, avlytter samtalen og får gitt melding til Hjemmefronten. Det lykkes derfor Melvin sammen med 2 andre å stikke av til Oslo hvor de ligger i dekning et par ukers tid.

Den 17. mars iverksatte Gestapo en razzia mot familien Alm. Alle brødrene, Einar, Harald, Maurits, og Erling, blir tatt med. Bare den yngste, 15 åringen Torbjørn slipper unna arrestasjon. Tyskerne tar også en stund alle ansatte på Almsaga i arrest i garasjen, men disse blir sluppet fri senere på dagen. Tyskerne vet åpenbart ikke hvem de har med å gjøre fordi så å si alle ansatte ved Almsaga var med i Milorg.

Milorgledelsen visste at den ene broren til Ragnvald Nielsen, Ingar, som nå var arrestert, visste om at broren var involvert i motstandsarbeid. Det ble derfor også tvingende nødvendig å vurdere evakuering av en del av ledelsen i Milorg Gjøvik Toten området. Det ble derfor søkt råd mot Sentral Ledelsen i Oslo om hvordan man skulle forholde seg til situasjonen i Gjøvik Toten område. Det ble bestemt at deler av den lokale ledelsen skulle komme seg over til Sverige. Dette var distriktssjefen Bull Engelstad og distrikts sambandssjef Ivar Huuse. Pionersjefen, Helge Skoug dro til Oslo for en stund og returnerte til Gjøvik hvorpå han nedla alle sine verv i Milorg. Det ble også vurdert å trekke ut alle gruppesjefene i området, men det ble bestemt at den beste løsningen var og bli i lokalområdet ellers ville gruppene og området rakne helt. Bare Melvin Alm, som man visste at tyskerne hadde navn og bilder av må holde seg i dekning fram til freden. Alm som er leder for Kolbu gruppa, flykter først til Oslo, men kommer i september tilbake til Kolbu hvor han finner seg et nytt gjemmede. Det blir en ytterst kummerlig tilværelse for den ellers så staute kolbuingen. Alm lever så å si under ei steinhylle i Sørlimarka til februar 1945. Deretter går han over grensa til Sverige og blir der til 8. mai 1945 .

Hva skjedde så med personene etter dramatikken i Snertingdal

Likene etter Ragnvald Nielsen og Willy lund blir som før nevnt før ned i til bygda og transporteres videre til Lillehammer Sykehus hvor det blir et offisielt likskue den 10. April. Det er Lensmann Sæther, som nå har kommet noenlunde til hektene igjen som foretar det offisielle skuet. Her stopper alle spor av likene til de to motstandsmennene.

Armand Trønnes tar seg tilbake til England og blir involvert i et spesielt prosjekt med mini-ubåter. På grunn av at han nå var etterlyst i Norge med bilde og navn kunne han ikke brukes som agent i vanlig forstand. Trønnes overlever krigen og etablerer seg i England med kvinne, hvis navn ingen vet den dag i dag. Etter et havarert forhold drar han tilbake til Norge i 1948. Hans familie hører imidlertid ingenting fra siden han dro til England og er sikre på at han ikke har overlevd krigen. Sjøkket og ikke minst gjensynsgleden blir stor da han i 1948 dukker plutselig opp i hjemmet. Trønnes går inn i Forsvaret og blir der til han blir pensjonist og starter opp igjen sitt yrke før krigen som dekoratør/illustratør.

Ivar Øygard vokser opp på gården Brekken som han tar over på 50-tallet. Han livnærer seg av gården som holder 15 årskyr. Ivar var glad i fiske som var en stor hobby. Han var imidlertid noe plaget av de sterke minnene fra Bjønnehaugen. Ivar dør av hjerteinfarkt den 20/12-1981.

Frantz Øygard. Leder av HS gruppe 14.323-12, fortsatte som gårdbruker på Brekken fram til ca 1955. Han var sterkt involvert i politikken for Venstre. Frantz var også redaktør for avisa Dølabladet fra september 1948 til november 1949. Han levde bokstavelig talt for gården og stedet. Frantz døde også etter at han pensjonerte seg på 50 tallet- Frantz døde i 1990, 95 år gammel.

Marvin Fenster, piloten på flyet, overlever krigen og begynner som flyger i et sivilt selskap etter krigen. Da han blir pensjonist tar han over en bowlinghall og driver denne noen år. I 1988 dør Fenster i en alder av 66 år. De øvrige mannskapene finnes det ingen sikre informasjonen om.

August Stuckmann ble født i Lemgo 1. Marsj 1910 og ble ansatt i tysk politi i 1929. Han ble beordret til Norge i april 1940 og ble stasjonert i Kristiansand før han ble overført til Gestapo i juli 1940 på Victoria Terrasse. Stuckmann var fra Juli 1941 tilknyttet SIPO (Sicherheitspolizei) på Lillehammer som SS-Sturmscharführer og kriminalsekretær. Stuckmann ble dømt til døden den 15. Oktober 1946 som krigsforbryter. Han medvirket til drap og grov tortur. Stuckmann ble henrettet 28 mars 1947 på Akershus festning.

Johan Juel Sæther fortsetter som lensmann i Vardal til krigen tar slutt. Han blir avsatt og arrestert og stilt for retten i landssviksak. Han blir dømt til 8 års straffarbeid for sine mange forhold. Videre skjebne er ikke kjent.

Bjønnehaugen eies av Hanne og Henning Fougner på Nøss i Snertingdal. Hytta står der nesten lik slik som den stod i 1944. Riktignok er det slått på utvendig panel, men hytta framstår i dag med kulehull i panelet på innerveggene og i møbler, derfor er den unik rent historisk sett. Det er blitt avdekket en del alvorlige skader.

Norsk Reserveoffisersforbund avd. Vestoppland har sammen med eierne gått i gang med en aksjon som skal redde hytta. Norsk Kulturminnefond har bevilget 300 000 kr til restaurering av stedet, men ennå mangler det 150 000 kr for å gjøre stedet egnet til samlingsted for historieformidling. Det er startet en lokal aksjon for å få tak i de siste kronene.